

**BỆNH VIỆN DA LIỄU
TRUNG ƯƠNG**

**TRƯỜNG ĐẠI HỌC Y
HÀ NỘI**

CHỦ BIÊN: PGS.TS. NGUYỄN VĂN THƯỜNG

**HÌNH ẢNH LÂM SÀNG,
CHẨN ĐOÁN VÀ ĐIỀU TRỊ TRONG
CHUYÊN NGÀNH DA LIỄU**

TẬP II

**NHÀ XUẤT BẢN Y HỌC
HÀ NỘI - 2019**

CHỦ BIÊN: PGS.TS. Nguyễn Văn Thường

BAN BIÊN SOẠN:

- GS. Michael Tirant
- GS. Torello Lotti
- GS. Trần Hậu Khang PGS.TS. Nguyễn Hữu Sáu PGS.TS. Lê Hữu Doanh PGS.TS. Văn Thế Trung PGS.TS. Phạm Thị Lan PGS.TS. Huỳnh Văn Bá TS. Nguyễn Trọng Hào TS. Châu Văn Trơ TS. Vũ Thái Hà TS. Vũ Nguyệt Minh TS. Trần cảm Vân TS. Lê Huyền My TS. Phạm Thị Minh Phương TS. Đỗ Thị Thu Hiền TS. Nguyễn Hữu Quang ThS. Hoàng Văn Tâm ThS. Nguyễn Hồng Sơn ThS. Đinh Hữu Nghị ThS. Nguyễn Thị Tuyên ThS. Phạm Đình Hòa ThS. Trần Thị Huyền ThS. Phạm Thị Thảo ThS. Nguyễn Thị Kim Cúc ThS. Nguyễn Thị Huyền Thương ThS. Lê Thanh Hiền

THƯ KÝ: ThS. Hoàng Văn Tâm
ThS. Lê Thanh Hiền
Bác sĩ nội trú Da liễu khóa 41, 42, 43 trường Đại học Y Hà Nội

LỜI NÓI ĐẦU

Chăm sóc sức khỏe nhân dân là một sứ mệnh vô cùng cao cả mà ngành Y vinh dự được Nhà nước và nhân dân tin tưởng giao phó. Để thực hiện tốt nhiệm vụ này, ngành Y nói chung và chuyên ngành Da liễu nói riêng đòi hỏi đội ngũ thầy thuốc phải được trang bị, cập nhật những kiến thức hiện đại của nền Y học thế giới. Sách chính là một trong những phương tiện hữu ích giúp cho người thầy thuốc có thể trang bị, nắm bắt, cập nhật các kiến thức mới, kỹ thuật và kinh nghiệm quý báu mà trải qua nhiều thế hệ cũng như sự tiến bộ khoa học mới có được. Không ngoài nhiệm vụ đó, cuốn sách **“Hình ảnh lâm sàng, chẩn đoán và điều trị trong chuyên ngành Da liễu”** - một cuốn sách với ý tưởng mới lạ - cung cấp cho các thầy thuốc nói chung và các thầy thuốc trong chuyên ngành Da liễu nói riêng các hình ảnh phong phú về phần bệnh học Da liễu thường ngày hoặc ít gặp ở Việt Nam và trên thế giới. Không những thế, cuốn sách còn cho chúng ta biết những kiến thức quý báu về tiêu chuẩn chẩn đoán xác định, các chẩn đoán phân biệt cũng như các nguyên tắc điều trị, các phác đồ điều trị cho các bệnh Da liễu một cách cập nhật nhất.

Đây là lần xuất bản đầu tiên của cuốn sách, mặc dù đã rất cố gắng nhưng chắc rằng vẫn còn có sai sót, chúng tôi rất mong nhận được sự đóng góp từ Quý độc giả và các đồng nghiệp để cuốn sách ngày một hoàn thiện.

Chúng tôi hy vọng rằng cuốn sách cũng sẽ là cuốn cẩm nang gối đầu giường cho các Bác sỹ Da liễu đã, đang và sắp hành nghề trong lĩnh vực này.

Thay mặt ban biên soạn

Chủ biên: PGS.TS. Nguyễn Văn Thường

Giám đốc Bệnh viện Da liễu Trung ương

Trưởng Bộ môn Da liễu - Trường Đại học Y Hà Nội

LỜI GIỚI THIỆU

Là trường đại học trọng điểm quốc gia trong lĩnh vực khoa học về sức khỏe, Trường Đại học Y Hà Nội đặc biệt chú trọng việc nâng cao chất lượng dạy và học, trong đó việc biên soạn giáo trình tài liệu giảng dạy, tham khảo được đặc biệt ưu tiên.

Sách **“Hình ảnh lâm sàng, chẩn đoán và điều trị trong chuyên ngành da liễu”** được biên soạn nhằm giúp các bác sỹ da liễu có cái nhìn tổng quát nhất về cách tiếp cận, chẩn đoán và điều trị các bệnh da liễu. Cuốn sách được biên soạn công phu, với các bức ảnh chân thực nhất của bệnh nhân được thu thập bởi chính các bác sỹ của Bệnh viện Da liễu Trung ương. Đây là tài liệu tham khảo, tự học quý báu cho các bác sỹ da liễu tuyến trung ương cũng như tuyến y tế cơ sở, bao gồm cả các bác sỹ đang là học viên sau đại học, các lớp định hướng, chuyên khoa.

Cuốn sách này được biên soạn bởi các chuyên gia giàu kinh nghiệm trong điều trị bệnh da, thẩm mỹ của Bệnh viện Da liễu Trung ương và các bệnh viện đầu ngành da liễu khác trong cả nước; cùng với sự phối hợp của Bộ môn Da liễu, Trường Đại học Y Hà Nội. Chúng tôi xin được trân trọng giới thiệu cuốn sách **“Hình ảnh lâm sàng, chẩn đoán và điều trị trong chuyên ngành da liễu”** tới các độc giả và hy vọng cuốn sách sẽ giúp ích nhiều trong công tác giảng dạy, đào tạo của chuyên ngành Da liễu.

GS.TS. Tạ Thành Văn

Hiệu trưởng Trường Đại học Y Hà Nội

MỤC LỤC

TẬP 1

<i>Lời nói đầu</i>	<i>i</i>
<i>Lời giới thiệu</i>	<i>V</i>
PHẦN 1. DA LIỄU ĐẠI CƯƠNG	1
Chương 1. Da liễu đại cương	3
Cấu trúc và mô bệnh học của da	3
Tổn thương cơ bản	16
PHẦN 2. BỆNH LÝ CƠ ĐỊA	31
Chương 2. Viêm da cơ địa	33
Viêm da cơ địa	33
Chương 3. Bệnh liên quan đến cơ địa	43
Chàm đồng xu	43
Chàm phản ứng thứ phát	45
Chàm bàn tay	52
Sẩn ngứa.....	57
PHẦN 3. BỆNH SẼN, ĐỎ DA BONG VÂY	63
Chương 4. Vảy nến	65
Vảy nến thông thường.....	65
Vảy nến thể mũ	78
Đỏ da toàn thân vảy nến.....	84
Viêm khớp vảy nến	88
Chương 5. Bệnh lý sẩn, đỏ da bong vảy khác	94
Viêm da dầu	94
Vảy phấn hồng Gibert	99
Vảy phấn đỏ nang lông	104
Vảy phấn dạng lichen	112
Á vảy nến thể mảng.....	118
Đỏ da toàn thân	122

Lichen phẳng.....	128
Lichen thành dải.....	144
Lichen chấm.....	147
Hồng ban nhẩn ly tâm.....	150
PHẦN 4. BỆNH DA NHIỄM KHUẨN	155
Chương 6. Bệnh da do vi khuẩn	157
Bệnh phong.....	157
Biến chứng miễn dịch trong bệnh phong.....	166
Lao da.....	174
Mycobacterium marinum.....	179
Hướng dẫn điều trị các bệnh nhiễm khuẩn da và mô mềm năm 2014 theo hiệp hội các bệnh nhiễm khuẩn Hoa Kỳ.....	184
Chốc.....	189
Hội chứng bong vảy da do tụ cầu.....	193
Bệnh sốt tinh hồng nhiệt.....	197
Viêm mô bào.....	201
Viêm nang lông đại cương.....	206
Viêm nang lông do tụ cầu vàng.....	208
Viêm nang lông do vi khuẩn Gram âm.....	211
Viêm nang lông do tắm bồn nước nóng.....	214
Viêm nang lông do nấm <i>Malassezia</i>	217
U hạt nhiễm khuẩn.....	220
Chương 7. Bệnh da do virus.....	225
Nhiễm Herpes simplex.....	225
Eczema herpeticum.....	234
Bệnh thủy đậu.....	238
Bệnh zona.....	243
Hạt cơm ở da.....	253
U mềm lây.....	266
Bệnh sốt xuất huyết Dengue.....	269
Bệnh sởi.....	274

Bệnh Rubella	279
Bệnh thứ năm - ban đỏ nhiễm khuẩn	283
Bệnh thứ sáu	286
Phát ban một bên của ngực	288
Hội chứng Gianotti - Crosti	290
Bệnh tay chân miệng	293
Chương 8. Bệnh nấm	297
Đại cương nhiễm nấm nông ở da	298
Nấm thân	299
Nấm mặt	305
Nấm sợi bẹn	310
Nấm bàn tay	313
Nấm bàn chân	316
Nấm biến đổi hình thái	323
U hạt Majocchi	327
Tinea nigra	333
Lang ben	336
Bệnh Candida miệng	342
Viêm kẽ do <i>Candida</i>	349
Nấm móng do <i>Candida</i>	352
Nấm da đầu	356
Piedra	364
Nấm móng	367
Chromoblastomycosis	378
Sporotrichosis	384
Chương 9. Bệnh do kí sinh trùng khác	395
Bệnh ghẻ	395
Chấy vùng đầu	401
Rận mu	405
Viêm da do <i>Demodex</i>	408
Bệnh ấu trùng di chuyển ở da	415

Chương 10. Bệnh lây truyền qua đường tình dục	419
Bệnh lậu	419
Chlamydia sinh dục	423
Tiếp cận bệnh nhân loét sinh dục	426
Giang mai	435
Các xét nghiệm chẩn đoán giang mai	448
Bệnh herpes sinh dục.....	455
Sùi mào gà.....	459
PHẦN 5. BỆNH DA DỊ ỨNG	479
Chương 11. Viêm da tiếp xúc	481
Viêm da tiếp xúc kích ứng	481
Viêm da tiếp xúc dị ứng	487
Viêm da tiếp xúc dị ứng với kim loại nặng	495
Viêm da tiếp xúc với xi măng	500
Viêm da tiếp xúc với chất hơi	502
Viêm da tiếp xúc dị ứng với giày	509
Viêm da tiếp xúc do mỹ phẩm	514
Viêm da tiếp xúc dị ứng do thực vật	520
Viêm da tiếp xúc kích ứng do thực vật.....	526
Chương 12. Mày đay, phù mạch.....	530
Tổng quan về mày đay và tiếp cận điều trị.....	530
Mày đay cấp	543
Mày đay mạn tính tự phát.....	547
Mày đay mạn tính cảm ứng không do tác nhân vật lý.....	550
Mày đay vật lý.....	554
Mày đay ánh sáng.....	561
Phù mạch.....	565
Chương 13. Dị ứng thuốc.....	570
Đại cương về dị ứng thuốc	570
Dị ứng thuốc thể ban đỏ	577

Hồng ban đa dạng	579
Hồng ban cố định nhiễm sắc	588
Phát ban mụn mủ lan tỏa cấp tính	593
Phản ứng thuốc có tăng bạch cầu ái toan và các triệu chứng toàn thân	598
Hội chứng Steven - Johnson và Lyell	606
Chương 14. Hồng ban nút	613
Hồng ban nút	613
PHẦN 6. BỆNH DA TỰ MIỄN	619
Chương 15. Bệnh tổ chức liên kết tự miễn	621
Lupus ban đỏ	621
Lupus ban đỏ hệ thống thể bọt nước	645
Lupus ban đỏ sơ sinh	649
Viêm bì cơ	654
Viêm bì cơ trẻ em	663
Xơ cứng bì hệ thống	672
Xơ cứng bì khu trú	682
Lichen xơ teo	692
Chương 16. Bệnh bọt nước tự miễn	701
Bệnh pemphigus	701
Bệnh pemphigus gia đình lành tính	714
Pemphigus thể áu	717
Pemphigoid bọt nước	721
Bệnh IgA thành dải	727
PHẦN 7. BỆNH LÝ MÔ LIÊN KẾT KHÁC	733
Chương 17. Bệnh lý mô liên kết khác	735
Sẹo lồi và sẹo quá phát	735
Sẹo lõm	752
Giả u vàng sợi chun	763
Rạn da	767

TẬP 2

<i>Lời nói đầu</i>	<i>iii</i>
<i>Lời giới thiệu</i>	<i>V</i>
PHẦN 8. RỐI LOẠN SẮC TÓ	1
Chương 18. Tăng sắc tố	3
Quá trình sinh tổng hợp melanin và phân loại type da theo Fitzpatrick	3
Tiếp cận tổn thương tăng sắc tố	10
Tàn nhang	25
Đồi mồi	30
Dát cà phê sữa	34
Rám má	37
Tăng sắc tố sau viêm	50
Viêm da tiếp xúc tăng sắc tố	61
Ochronosis ngoại sinh	65
Nốt ruồi hay bớt sắc tố mắc phải	69
Bớt Ota	77
Bớt Hori	82
Bớt Spitz	87
Bớt spilus	91
Bớt xanh	93
Bớt Mông Cổ	95
Bớt sắc tố bẩm sinh	97
Chương 19. Giảm sắc tố	102
Tiếp cận giảm sắc tố ở người lớn	102
Tiếp cận giảm sắc tố ở trẻ em	107
Bạch biến	117
Bớt halo	129
Bớt mất sắc tố	132
Vảy phấn trắng	136

Bệnh giảm sắc tố dạng giọt tự phát	140
Giảm sắc tố sau viêm.....	144
Giảm sắc tố do thuốc, hoá chất.....	149
Dát giảm sắc tố tiến triển	153
Dát trắng không do giảm sắc tố da	156
Amyloid da rối loạn sắc tố.....	159
Giảm sắc tố da đầu cực của Dohi	163
PHẦN 9.U DA	167
Chương 20.U lành tính của da.....	169
Đại cương các khối u da lành tính	169
Bớt thượng bì.....	177
Bớt sùi thượng bì	177
Bớt tuyến bã.....	182
Kén thượng bì.....	186
U ống tuyến mồ hôi	189
Hạt Fordyce	194
Bệnh Fox-Fordyce	197
Quá sản tuyến bã vùng mặt.....	202
Dày sừng da đầu	208
Nang nhầy	214
U xơ da	217
Chương 21. Tiền ung thư và ung thư da.....	220
Dày sừng ánh sáng.....	220
Dày sừng do arsen	227
Sừng da.....	231
Sẩn dạng Bowen	233
U quá sản sừng	236
Ung thư biểu mô tế bào đáy.....	241
Ung thư biểu mô tế bào vảy.....	251
Ung thư tế bào hắc tố.....	270
Bệnh Paget.....	283

U sùi dạng nấm	286
Ung thư mạch máu ở da	308
PHẦN 10. BỆNH LÝ MẠCH MÁU.....	315
Chương 22. Bệnh lý u, giãn mạch máu	317
U máu trẻ em.....	317
U máu anh đào	331
Sao mạch	334
Bớt rượu vang	337
U mạch sừng hóa.....	343
Chương 23. Bệnh lý viêm mạch máu.....	350
Viêm mạch nhỏ ở da	350
Ban xuất huyết Schonlein-Henoch.....	356
Mây đay viêm mạch	362
Viêm mạch do thuốc	368
Bệnh lý mạch máu do globulin lạnh.....	371
Viêm da xuất huyết tăng sắc tố	378
Bệnh mạch dạng mạng lưới.....	386
Bệnh Behcet	389
Viêm đa động mạch nút ở da.....	396
Hồng ban nổi cao dai dẳng.....	399
Xuất huyết do giảm tiểu cầu.....	403
PHẦN 11. BỆNH LÝ PHẦN PHỤ CỦA DA.....	405
Chương 24. Bệnh của nang lông tuyến bã	407
Trứng cá thông thường.....	407
Trứng cá liên quan đến các rối loạn nội tiết.....	421
Trứng cá sơ sinh và trứng cá thông thường ở trẻ nhỏ	431
Trứng cá bùng phát sau dùng isotretinoin	435
Trứng cá do thuốc	439
Trứng cá cơ học.....	451
Trứng cá do mỹ phẩm	453
Trứng cá đỏ	455

Viêm da quanh miệng.....	466
Viêm tuyến mồ hôi mũ	472
Milia	479
Dày sừng nang lông.....	486
Chương 25. Bệnh lông.....	490
Cấu trúc và chu kỳ phát triển của tóc, phân loại rụng tóc	490
Trichoscopy trong chẩn đoán một số bệnh lý rụng tóc.....	495
Rụng tóc từng vùng	504
Tật nhỏ tóc.....	513
Rụng tóc androgen.....	516
Rụng tóc telogen.....	523
Rụng tóc anagen	528
Rụng tóc hình tam giác bẩm sinh	533
Rụng tóc sẹo trong lupus ban đỏ dạng đĩa.....	535
Lichen phẳng nang lông	538
Rụng tóc do sẹo lồi trứng cá.....	541
Giả rụng tóc cổ điển của Brocq.....	543
Chương 26. Bệnh móng.....	545
Giải phẫu móng	545
Tổn thương cơ bản ở móng.	546
Vảy nến móng.....	555
Tổn thương móng trong lichen phẳng	561
Móng chọc thịt.....	564
Viêm quanh móng cấp tính.....	566
Viêm quanh móng mạn tính	568
Hạt cơm quanh móng	572
Bất thường móng trong các bệnh lý tự miễn	574
Tổn thương móng do thuốc	579
Các khối u lành tính ở móng.....	585
Các khối u ác tính ở móng.....	590
Tổn thương móng do bệnh lý da bẩm sinh, di truyền.....	594

PHẦN 12. BỆNH MÔI, MIỆNG	597
Chương 27. Bệnh của môi.....	599
Viêm môi.....	599
Tăng sắc tố môi	614
Chương 28. Bệnh của miệng, lưỡi.....	625
Thương tổn miệng.....	625
Nứt lưỡi.....	640
Lưỡi bản đồ.....	642
Loét áp.....	645
Lichen phẳng niêm mạc miệng	650
Tổn thương niêm mạc miệng của bệnh pemphigus.....	661
Viêm lợi	668
Nhiễm Herpes simplex vùng miệng.....	669
Bạch sản miệng	674
Ung thư biểu mô tế bào vảy niêm mạc miệng.....	679
PHẦN 13. BỆNH DA CÓ PHẢN ỨNG U HẠT	685
Chương 29. Bệnh da có phản ứng u hạt.....	687
U hạt vòng	687
Sarcoidosis	691
PHẦN 14. BỆNH LÝ SINH DỤC.....	699
Chương 30. Bệnh lý sinh dục	701
Chuỗi hạt ngọc dương vật	701
Hẹp bao quy đầu và bán hẹp bao quy đầu.....	703
Vảy nến sinh dục.....	706
Lichen phẳng sinh dục	709
Chàm bìu.....	713
PHẦN 15. BỆNH CHUYỂN HÓA	717
Chương 31. Thừa chất.....	719
Bệnh u vàng	719
U vàng mí mắt	725
Tăng caroten máu.....	731

Hoại tử mô	735
Lichen amyloidosis	738
Bệnh gai đen.....	743
Chương 32. Thiếu chất	749
Bệnh da thiếu kẽm.....	749
Bệnh Pellagra	755
PHẦN 16. BỆNH DA DO RỐI LOẠN TÂM THẦN.....	759
Chương 33. Bệnh da do rối loạn tâm thần.....	761
Ám ảnh nhiễm ký sinh trùng.....	761
PHẦN 17. BỆNH DA DO ÁNH SÁNG.....	763
Chương 34. Bệnh da do ánh sáng	765
Phản ứng của da với ánh sáng.....	765
Phototesting.....	768
Bóng nắng	773
Tăng nhạy cảm ánh sáng do thuốc/hóa chất.....	777
Phát ban đa dạng do ánh sáng	785
Lão hóa da do ánh sáng.....	789
PHẦN 18. BỆNH DA DO DI TRUYỀN, HIẾM GẶP.....	799
Chương 35. Bệnh da di truyền, hiếm gặp	801
Bệnh u xơ thần kinh	801
U xơ củ (xơ cứng củ)	806
Ly thượng bì bọt nước bẩm sinh	814
Vảy cá	820
Porphyria da chậm	830
Porphyria hồng cầu di truyền	834
Dày sừng lòng bàn tay, bàn chân di truyền.....	837
Porokeratosis.....	839
Hội chứng Sweet.....	845
Viêm da mũ hoại thư.....	849
Dị sừng nang lông	853

Phần 8

RỐI LOẠN SẮC TỐ

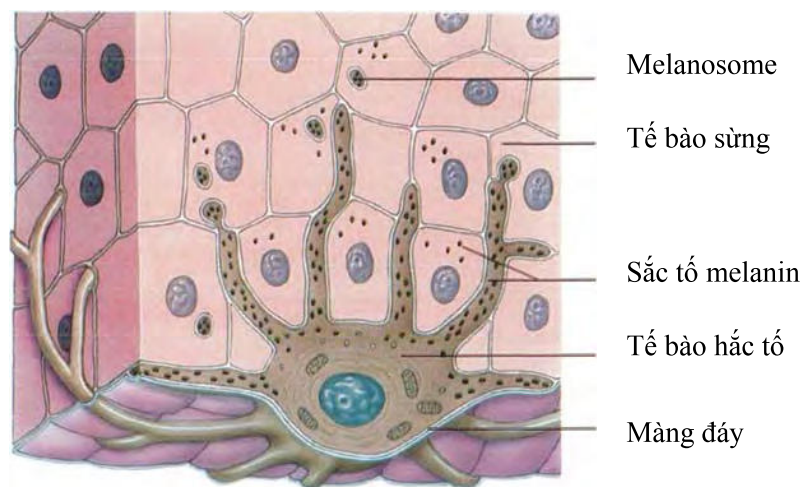
Chương 18

TẦNG SẮC TỐ

QUÁ TRÌNH SINH TỔNG HỢP MELANIN VÀ PHÂN LOẠI TYPE DA THEO FITZPATRICK

1. CÁC KHÁI NIỆM CƠ BẢN

- Sắc tố (pigment): màu sắc của da/tóc, phụ thuộc vào melanin, hemoglobin và carotenoid...
- Hắc tố (melanin): là một loại polymer protein có màu. Có hai loại melanin chính:
  - + Eumelanin: polymer không hòa tan, màu nâu đen hoặc màu tối, là loại melanin chính ở những người có da tối màu và tóc đen, có hiệu quả cao trong việc bảo vệ da trước ánh sáng.
  - + Pheomelanin: polymer hòa tan, kết hợp của cystein và glutathion, màu vàng, đỏ. Ở người da type da I, II, pheomelanin là loại melanin chính, hiệu quả kém trong bảo vệ da nên họ có tỷ lệ mắc ung thư da cao hơn.
- Melanoblast: nguồn gốc từ mào thần kinh. Melanoblast di chuyển đến da, nang tóc, móng mắt, thể mi, củng mạc, ốc tai trong và biệt hóa thành tế bào hắc tố.
- Tế bào hắc tố (melanocyte): tổng hợp melanin. Mật độ 550 đến trên 1200 tế bào/mm². Mật độ cao nhất ở sinh dục và mặt. số lượng tế bào hắc tố không khác nhau giữa các chủng tộc.
- Tế bào gốc hắc tố (melanocyte stem cell): cư trú ở thể Niche của da và phình nang tóc.
- Melanosome: bào quan dự trữ melanin trong tế bào hắc tố, và vận chuyển melanin từ tế bào hắc tố đến tế bào sừng.
- Đơn vị melanin thượng bì (epidermal melanin unit): bao gồm 1 tế bào tế bào hắc tố thượng bì và những tế bào tế bào sừng xung quanh. Tỷ lệ tế bào hắc tố với tế bào sừng trung bình là 1/36.

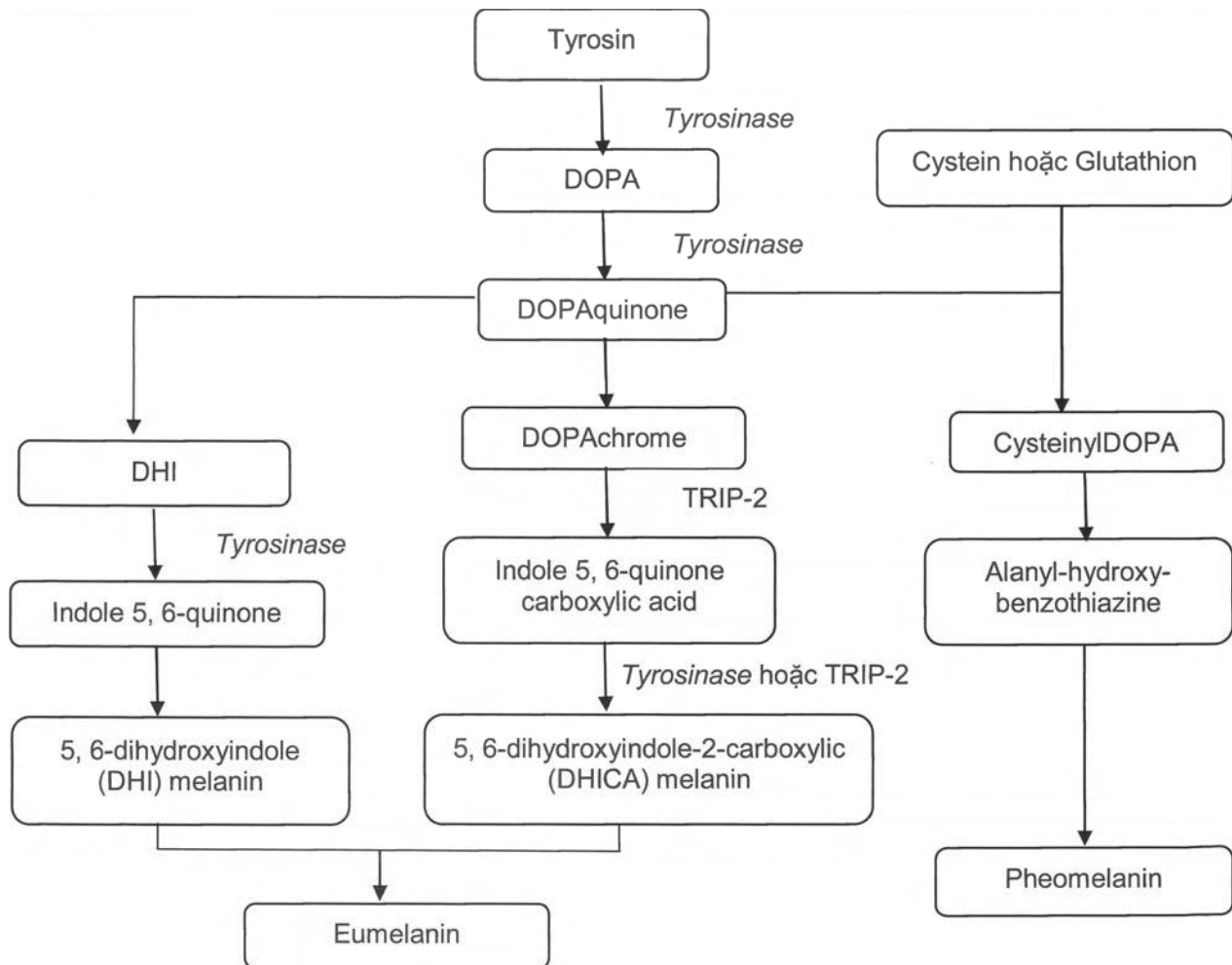

Tế bào hắc tố và melanosome (nguồn: Internet).

- Sự khác biệt màu da ở type da trắng và đen không phải do số lượng tế bào hắc tố quyết định, mà phụ thuộc vào melanosome, số lượng melanin. Ở người da trắng, tế bào hắc tố nhỏ hơn và sắp xếp thành từng đám trong tế bào sừng, trong khi chủng tộc da đen, melanosome lớn hơn, đen hơn và phân bố lan tỏa trong tế bào sừng.
- Bỏng nắng (sun-burn, burning): phản ứng đỏ da, đau, kích ứng, ngứa, bong nước, lột da sau khi tiếp xúc ánh nắng. Đỏ da thường sau 2-6 giờ, đau tại chỗ sau 6-48 giờ, lột da sau 3-8 ngày. Có thể có các phản ứng nặng toàn thân như: sốt, ớn lạnh, buồn nôn. Cơ chế: ánh nắng kích thích phản ứng viêm, tăng lượng máu đến da.
- Rám nắng (sun-tan, tanning): da tối màu hơn sau 48 giờ - 7 ngày ở vùng tiếp xúc ánh nắng, cơ chế:
  - + Tái phân bố melanin (rám nắng sớm)
  - + Kích thích tăng sinh tổng hợp melanin (rám nắng muộn)

2. QUÁ TRÌNH SINH TỔNG HỢP MELANIN

2.1. Sơ đồ sinh tổng hợp melanin

2.2. Sự tác động của tia uv đến quá trình sinh tổng hợp melanin

Rám nắng là hậu quả chính. Có hai loại là rám nắng sớm và rám nắng muộn

	Rám nắng sớm	Rám nắng muộn
Khởi phát	Vài phút	3-4 ngày
Đỉnh	Vài phút - vài giờ	10-28 ngày
Phục hồi	Trong vòng 24 giờ	Hàng tuần
Cơ chế	Tái phân bố melanosome	Tăng cytokin tổng hợp melanin nguồn gốc từ tế bào sừng Tăng nồng độ và hoạt động tyrosin Tăng tổng hợp melanin Tăng số lượng tua gai của tế bào hắc tố Tăng số lượng melanosome Tăng vận chuyển melanosome Tăng tuổi thọ của tế bào hắc tố
Mức độ bảo vệ da dưới ánh sáng	Không thay đổi	Tăng
Thay đổi màu da	Không phát hiện được ở da sáng màu Khó phát hiện ở da tối màu	Thấy rõ ở hầu hết ở da sáng màu Thấy rõ ở tất cả da tối màu
Nguyên nhân	Tia UVA	Tia UVA và UVB

2.3. Các chất làm trắng da

- Tyrosinase là một glycoprotein chứa đồng, gắn màng melanosome. Tyrosinase đóng vai trò quan trọng trong bước 1 và bước 2 của quá trình sinh tổng hợp melanin. Thiếu tyrosinase bẩm sinh gây ra bệnh bạch tạng. Tế bào hắc tố là tế bào duy nhất sản xuất tyrosinase, do đó các chất ức chế tyrosinase chỉ tác động lên quá trình tổng hợp melanin mà không có tác dụng phụ khác do tyrosinase chỉ sản xuất bởi tế bào hắc tố.

Phân loại các chất làm giảm sinh tổng hợp melanin

Trước khi tổng hợp melanin:

-Điều hòa phiên mã tyrosinase: TGF-01, TNF-a, IL-1a, p, IL-6, lysophosphatidic acid, C2-ceramides, sphingosine-1-phosphat, sphingosylphosphorylcholin, tretinoin.

-Ức chế glycosyl hóa tyrosinase: glucosamin, tunicamycin, glycosphingolipid, calcium pantetheine-S-sulfonate.

Trong quá trình tổng hợp melanin:

-Ức chế hoạt động tyrosinase: hydroquinon, arbutin, kojic acid, 4-n-butylresorcinol, phenolic, 4-hydroxy-anisole, methyl gentisate, 4-S-CAP và dẫn xuất, ellagic acid, oxyresveratrol, resveratrol, aloesin, azelaic acid.

Sau khi tổng hợp melanin:

Tăng thoái hóa tyrosinase: linoleic acid, σ -linolenic acid, phospholipase D2.

ức chế vận chuyển melanosome: niacinamid (vitamin B3), chất ức chế serine protease, lecithin và neoglycoproteins, sản phẩm từ đậu nành.

- Điều hòa môi trường tế bào hắc tố: corticosteroid, glabridin.

Chất chống oxy hóa: a-tocopherol, ascorbic acid (vitam C), ascorbic acid palmitat, methimazol, hydrocoumarins (6-hydroxy-3,4-dihydrocoumarins), thiocticacid (a-lipoic acid), phenol/catechol.

- Một số chất làm trắng đường toàn thân:

+ Glutathion:

o Các cơ chế: ức chế glycosyl hóa tyrosinase, ngăn tyrosinase chuyển từ bộ golgi đến màng melanosome. Tạo chelat với đồng trong vị trí hoạt động của tyrosinase, bất hoạt tyrosinase. Ưu tiên tạo pheomelanin nhạt màu hơn so với eumelanin. Chống oxy hóa, trung hòa các gốc tự do, từ đó giảm kích thích sản xuất melanin.

o Glutathion được dùng đường uống với liều 250 - 1000 mg/ngày, thời gian dùng từ 1 tháng - 2 năm, phụ thuộc vào type da, hấp thu tốt khi dùng cùng vitam C, E, α - lipoic... Glutathion đường tiêm tĩnh mạch/tiêm bắp liều 900mg hàng tuần, nhắc lại 2 - 3 lần với sinh khả dụng cao, tác dụng nhanh sau 2-3 tuần, song có nhiều tác dụng phụ kèm theo: hội chứng Steven-Johnson, ly thượng bì nhiễm độc, suy thận...

+ L-cystein: giảm hoạt động tyrosinase, tăng sản xuất pheomelanin, kích thích sản xuất glutathione. Chưa có nhiều bằng chứng về L-cystein.

+ Acid tranexamic: chất ức chế plasmin, thường dùng làm chất chống chảy máu, là một chất làm trắng tiềm trong da hoặc đường uống. Thông qua ức chế plasmin, acid tranexemic làm giảm giải phóng arachidonic, α - MSH, từ đó giảm sinh tổng hợp melanin. Một nghiên cứu điều trị râm má bằng acid tranexamic liều 250mg X 2 lần mỗi ngày. 89,7 - 98,5% bệnh nhân cải thiện sau 6 tháng; và ở liều 500mg X 3 lần/ngày, 100% bệnh nhân cải thiện sau 16 tuần.

3. PHÂN LOẠI TYPE DA THEO FITZPATRICK

- Ra đời từ năm 1975, dựa trên: màu da di truyền và phản ứng của da với ánh sáng mặt trời theo độ bóng nắng và râm nắng.
- Được dùng phổ biến nhất để phân tích độ nhạy cảm của da với ánh sáng, nguy cơ ung thư da, thái độ bảo vệ trước nguy cơ tăng sắc tố sau thủ thuật, tính liều điều trị bệnh da bằng tia UVB, UVA.
- Ở người châu Á nói chung và người Việt Nam nói riêng, type da thường gặp nhất là type da III, IV.

3.1. Cách phân loại da theo Fitzpatrick

Type 1

Type 2

Type 3

Type 4

Type 5

Type 6

Sáu type da theo Fitzpatrick (nguồn: Internet).

Cho điểm mỗi yếu tố, cộng số điểm và phân loại type da:

	0	1	2	3	4
Màu da di truyền					
Màu mắt	Xanh nhạt, xám nhạt	Xanh, xám, xanh lá cây	Xanh tối, nâu nhạt	Nâu đen	Đen
Màu tóc tự nhiên	Đỏ	Vàng hoe	Vàng hạt dẻ	Nâu đen	Đen
Màu da ở vị trí không tiếp xúc ánh nắng	Hồng	Rất nhạt	Nhạt màu	Nâu	Đen nâu
Tàn nhang ở vùng không tiếp xúc ánh nắng	Nhiều	Một vài	Một ít	Rất hiếm	Không
Phản ứng với ánh sáng					
Mức độ bỏng nắng	Bỏng nặng	Bỏng nhẹ	Đôi khi	Hiếm khi	Không
Da chuyển màu nâu ngay sau tiếp xúc ánh sáng	Không bao giờ	Hiếm khi	Thỉnh thoảng	Thường xuyên	Luôn luôn
Da chuyển nâu trong vòng vài giờ sau tiếp xúc với ánh sáng	Không bao giờ	Hiếm khi	Thỉnh thoảng	Thường xuyên	Luôn luôn
Độ nhạy cảm da mặt với ánh nắng	Rất nhạy cảm	Nhạy cảm	Bình thường	Rất ít nhạy cảm	Không nhạy cảm
Thói quen tiếp xúc ánh nắng					
Lần gần đây nhất tiếp xúc với ánh nắng (đèn sáng nhân tạo/kem làm rám nắng)	Nhiều hơn 3 tháng	2-3 tháng trước	1 - 2 tháng trước	< 1 tháng trước	< 2 tuần trước
Tần suất bị rám nắng	Không bao giờ	Rất hiếm khi	Thỉnh thoảng	Thường xuyên	Luôn luôn